

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗОРИНА ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 657.62:334.722.8:33.012.432(043.3)

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ОЛІГОПОЛІЇ**

**Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Житомир – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії статистики, обліку та аудиту Державної служби статистики України.

- Науковий консультант** доктор економічних наук, професор
Чижевська Людмила Віталіївна,
Житомирський державний технологічний університет,
завідувач кафедри господарського і
фінансового контролю
- Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор
Брадул Олександр Михайлович,
ДВНЗ “Криворізький національний університет”,
професор кафедри обліку, аудиту і фінансового аналізу
- доктор економічних наук, професор
Мних Євген Володимирович,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
завідувач кафедри
фінансового аналізу і контролю
- доктор економічних наук, професор
Петренко Світлана Миколаївна,
Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Захист відбудеться 24 квітня 2013 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 248.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “_23_” березня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради, к.е.н., доц.

К.В. Романчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформація соціально-економічних і політичних відносин в Україні потребує формування нових підходів до трактування завдань та змісту економічних наук, що повною мірою стосується економічного аналізу. Врахування викликів, зумовлених факторами конкурентного середовища, обумовлює об'єктивну необхідність удосконалення методології економічного аналізу. Значну роль у розвитку економіки України відіграють акціонерні товариства, які займають третє місце за кількістю у переліку суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання. У 2012 р. їх кількість сягнула 26 568 одиниць. Для виконання взятої на себе місії збереження та примноження суспільного капіталу, акціонерні товариства повинні постійно підвищувати ефективність діяльності та вдосконалювати аналітичний інструментарій, застосовуваний у процесі управління з відповідним коригуванням на ринкові обмеження. Така необхідність обумовлена ризиками, які породжує недосконала конкуренція. В Україні вона характерна для більше 50 % ринків, які, у свою чергу, все більше і більше набувають ознак олігополії. Так, частка підприємств, що діють на ринках з “жорсткою олігополією”, у 2011 р. зросла на 2,9 %, тим самим продемонструвавши найбільший рівень динаміки, пов'язаної зі структурними змінами економіки України. За результатами “Глобального звіту конкурентоспроможності 2011-2012р.р.” Всесвітнього економічного Форуму, що включає оцінку 142 країн за 12-ма складовими, Україна посідає 82 місце. Отже, у складних умовах конкуренції та невизначеності проблеми аналізу та об'єктивної оцінки діяльності акціонерних товариств стають усе актуальнішими.

Дослідженню проблем теорії, методології та організації економічного аналізу діяльності підприємств присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: М. І. Баканова, С. Б. Барнгольц, Л. А. Бернстайна, О. М. Брадула, Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича, І. П. Житньої, В. М. Івахненка, І. І. Каракоза, Л. М. Кіндрацької, В. В. Ковальова, М. Д. Корінька, Л. А. Костирко, Р. О. Костирка, Я. Д. Крупки, І. Д. Лазаришиної, Л. А. Лахтіонової, Н. М. Малюги, Є. В. Мниха, О. В. Олійник, В. П. Пантелєєва, І. М. Парасій-Вергуненко, С. М. Петренко, Л. О. Примостки, В. С. Рудницького, П. Т. Саблука, Г. В. Савицької, В. К. Савчука, В. І. Самборського, В. В. Сопка, В. І. Стражева, І. Д. Фаріона, Л. В. Чижевської, А. О. Чугаєва, М. Г. Чумаченка, В. О. Шевчука, О. А. Шевчука, А. Д. Шеремета, С. І. Шкарабана.

Однак відсутні праці, присвячені комплексному дослідженню теоретичних проблем аналізу господарської діяльності акціонерних товариств в умовах олігополістичного ринку, з визначенням аналітичного інструментарію, адекватного до викликів конкурентного середовища, які виникають на етапі розвитку вітчизняної економіки, що негативно позначається на ефективності функціонування суб'єктів господарювання, а також гальмує їх інтегрування у світову економічну систему.

Отже, теоретичне обґрунтування методологічних засад аналізу діяльності акціонерних товариств, визначення його ролі та місця у системі важелів управління сучасним акціонерним товариством є актуальним напрямом наукових досліджень, який дає можливість з'ясувати зміст і внутрішню структуру аналітичної роботи в акціонерному товаристві, сформуванню адекватний інструментарій аналізу,

раціонально організувати аналітичний процес та у кінцевому підсумку підвищити ефективність і надійність господарської діяльності. Актуальність викладених аспектів і недостатній рівень дослідження теоретичних, організаційних та методологічних проблем аналізу діяльності акціонерних товариств в умовах олігополії обумовили вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Національної академії статистики, обліку та аудиту за темами “Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація” (номер державної реєстрації 0100U006874). У межах наукових програм автором проведено дослідження теоретичних і прикладних проблем аналізу діяльності акціонерних товариств.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у формуванні концептуального підходу до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії. Для досягнення мети в роботі поставлено такі завдання:

- сформулювати нові вимоги до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств, зумовлених дією фактору ринкової конкуренції;
- визначити можливі напрями удосконалення економічного аналізу у межах теорії олігополії як складової теорії недосконалої конкуренції;
- дослідити розвиток основних категорій економічного аналізу внаслідок зміни його концептуальних основ;
- удосконалити методологічні підходи до здійснення економічного аналізу в умовах олігополістичного ринку;
- систематизувати класифікації методів, способів та прийомів економічного аналізу;
- сформулювати оновлену систему принципів, які застосовуються у економічному аналізі;
- оцінити місце економічного аналізу в інтегрованій системі управління;
- виявити можливості та шляхи інтегрування аналітичних функцій у систему контролінгу;
- обґрунтувати рекомендації щодо використання нейромережевих технологій для потреб економічного аналізу діяльності акціонерних товариств;
- ідентифікувати ризики як об'єкт економічного аналізу з метою його інтеграції у систему ризик-менеджменту акціонерних товариств;
- розробити комплекс заходів з інформаційно-організаційного забезпечення економічного аналізу ризиків акціонерних товариств;
- удосконалити методичне забезпечення економічного аналізу ризиків акціонерних товариств з урахуванням запитів зовнішніх груп заінтересованих осіб;
- обґрунтувати теоретичні засади економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерних товариств;
- розробити організаційно-методичні положення економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерних товариств.

Об'єктом дослідження є система економічного аналізу діяльності акціонерних товариств.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та організаційні засади економічного аналізу акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. В основу дисертаційної роботи покладено системний підхід, який став основою для формуванні та реалізації концептуального підходу до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії.

Теоретичною основою дослідження є загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, індукція, дедукція), які використано для визначення теоретичних передумов розвитку економічного аналізу, його предмету, об'єктів, системи понять, завдань та принципів. Використання історичного, логічного методів забезпечило дослідження еволюції економічного аналізу. Метод класифікації використано при групуванні видів економічного аналізу. Методи спостереження – для формування методик економічного аналізу соціально відповідальної діяльності та ризиків. Для обробки одержаних емпіричних даних використовувались методичні прийоми зведення, групування та вибірки даних.

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографії, наукові статті, доповіді вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем розвитку економічного аналізу, корпоративного управління, ризик-менеджменту, економічної теорії; матеріали науково-практичних конференцій і семінарів); офіційні документи (нормативні документи України та країн світу з питань регулювання діяльності акціонерних товариств, офіційні матеріали органів законодавчої та виконавчої влади); статистичні матеріали (звіти та офіційні дані органів державної, регіональної, відомчої статистики, фінансова, статистична та соціальна звітність суб'єктів господарювання України); електронні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні та реалізації концептуального підходу до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії. Найбільш вагомими результатами, що характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, є:

вперше одержано:

– концептуальний підхід до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії, що забезпечує наукове обґрунтування можливості розширення предмету, зміни методології та організації економічного аналізу на основі загальнонаукових методологічних принципів для формування інформаційної бази, адекватної викликам як внутрішнього середовища (потреби сучасної системи управління), так і зовнішнього (умови конкуренції на ринку);

– структурно-логічну модель економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства, яка включає завдання, об'єкти, етапи, суб'єктів та інформаційні джерела для проведення такого аналізу, розробку комплексної методики, яка дозволяє через інструментарій економічного аналізу оцінити взаємний вплив різних груп заінтересованих осіб та підприємства, ефективність реалізації соціально відповідальної діяльності за окремими напрямками та у цілому, що забезпечує підприємство інформацією для здійснення стратегічного управління,

а групи заінтересованих осіб – інформацією для прийняття рішення про подальші взаємовідносини з підприємством;

– комплексне аналітичне забезпечення системи ризик-менеджменту (визначення об'єктів, суб'єктів, внутрішніх зв'язків, ієрархії завдань економічного аналізу) у розвиток методологічних та організаційних положень інтеграції економічного аналізу ризиків акціонерних товариств у систему ризик-менеджменту, що дозволить використовувати методичний інструментарій економічного аналізу для зменшення невизначеності у процесі управління ризиками акціонерних товариств;

удосконалено:

– організаційні вимоги до системи економічного аналізу у частині доповнення комплексу критеріїв його ефективності (критеріями гнучкості та адаптивності), що дозволило забезпечити реалізацію закону необхідного різноманіття у контексті реалізації запитів, сформованих різними умовами конкуренції;

– теоретичні засади економічного аналізу через доповнення методологічних підходів до його здійснення, зокрема, до існуючих системного та комплексного підходів запропоновано інформаційний, процесний, функціональний, інтеграційний та синергетичний, що дозволить визначати поєднання чинників та умов діяльності з економічним потенціалом акціонерного товариства у динамічному соціально-економічному просторі;

– організаційні засади економічного аналізу діяльності акціонерних товариств у частині інтегрування аналітичних функцій у систему контролінгу, що підвищить ефективність системи управління такими суб'єктами господарювання;

– організаційне (внутрішня нормативна регламентація, визначення суб'єктів), інформаційне забезпечення (систематизація джерел інформації) та систему звітності (розробка внутрішнього та зовнішнього звіту з аналізу ризиків) економічного аналізу ризиків задля формування аналітичного забезпечення процесу ризик-менеджменту акціонерних товариств;

– методичне забезпечення економічного аналізу ризиків акціонерних товариств через комплексний метод рейтингової оцінки ризиків, який здійснюється на підставі даних фінансової звітності, що дозволить задовольнити інформаційні запити зовнішніх заінтересованих осіб;

дістало подальший розвиток:

– характеристика напрямів розвитку економічного аналізу у розрізі теорії олігополії, пов'язаних з розширенням аналітичних напрямів (ситуаційний, конкурентний, стратегічний), груп аналітичних показників (соціальні, екологічні, інноваційні), ускладненням завдань на основі врахування альтернативних можливостей досягнення заданих рівнів аналітичних показників, створенням системи коригування аналітичних висновків на основі інформації про стан ринку як зовнішнього фактору та дослідженням складних залежностей між показниками і факторами, що необхідно для обґрунтування пропозицій щодо удосконалення методології та організації економічного аналізу;

– трактування основних категорій економічного аналізу (зокрема, предмету, об'єкту, завдань та методів економічного аналізу), що визначає рівень методології аналізу та його функціональні можливості;

– систематизація класифікації методів, способів та прийомів економічного аналізу шляхом обґрунтування та доповнення існуючих класифікаційних ознак за повнотою спеціальних прийомів на традиційні та похідні задля обґрунтування необхідності трансформації системи економічного аналізу;

– розширення системи принципів, які застосовуються у економічному аналізі, шляхом відновлення таких загальнонаукових принципів, як принципи розвитку та історизму, доведення необхідності включення до цієї системи принципів інтегрованості та альтернативності, а також доповнення етичних принципів економічного аналізу принципами чесності, незалежності та відповідальності, дотримання яких формує професійну поведінку фахівця-аналітика та довіру до результатів його роботи;

– організаційні положення створення інтегрованої системи управління з врахуванням синергетичного підходу до побудови підсистем планування, бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю через впровадження ефективної системи уніфікованого обліку та звітності та оцінку ефективності її впровадження на підприємстві, що дозволить підвищити результативність і ефективність управління діяльністю акціонерного товариства;

– процес адаптації нейромережових технологій у корпоративну інформаційну систему економічного аналізу діяльності акціонерних товариств через формування напрямів застосування нейронних мереж для здійснення економічного аналізу діяльності акціонерних товариств, визначення переваг і недоліків їх застосування, що сприяє дослідженню та науковому обґрунтуванню результатів експертної оцінки ситуацій, які характеризуються високим ступенем невизначеності.

Практичне значення одержаних результатів. Результати, що полягають у розробці та удосконаленні теоретико-методологічних та організаційно-практичних положень економічного аналізу діяльності акціонерних товариств у контексті сучасної теорії олігополії, можуть бути використані суб'єктами господарювання задля підвищення ефективності процесу управління акціонерним товариством через зважене управління економічними, соціальними та екологічними процесами з урахуванням ймовірних ризиків; виступати основою теоретичних та емпіричних досліджень; використовуватися для модернізації підходів з підготовки фахівців-аналітиків з економічної діяльності й удосконаленні нормативних актів.

Основні теоретико-методологічні та організаційно-практичні положення дослідження доведені до рівня конкретних розробок, що придатні до використання акціонерними товариствами, у діяльності владних структур, професійних організацій та вищих навчальних закладів, зокрема:

на загальнодержавному рівні:

– пропозиції щодо організації уніфікованого обліку та звітності, використання Внутрішньофірмового стандарту економічного аналізу соціально відповідальної діяльності та Стандарту кваліфікації фахівця-аналітика з економічної діяльності (ВПГО “Спілка аудиторів України” (довідка № 118/12 від 12.04.2012 р.));

– рекомендації у частині кадрового, інформаційного та методичного забезпечення аналітичних робіт та їх комп'ютеризації задля підвищення кваліфікації сертифікованих аудиторів, порядок організації та здійснення економічного аналізу

як аудиторської послуги (Національний центр обліку та аудиту (довідка № 83-1 від 18.09.2012 р.));

– рекомендації з удосконалення організації аналітичної роботи в частині здійснення рейтингових досліджень діяльності акціонерних товариств, впровадження розроблених методик економічного аналізу діяльності акціонерних товариств та методичних рекомендацій щодо здійснення комплексної рейтингової оцінки ризику акціонерних товариств (Державна служба статистики (довідка № 18/1-19/86 від 06.08.2012 р.);

на рівні окремих суб'єктів господарювання:

– рекомендації щодо аналізу фінансового стану за методикою застосування нейронних мереж, яка дозволяє оцінювати поточний стан системи, а також проводити причинно-наслідковий аналіз зміни основних показників діяльності підприємства (ПАТ “Іскра” (довідка № 02/а-247 від 25.10.2012 р.);

– рекомендації щодо внутрішньофірмової стандартизації побудови аналітичної роботи за рахунок структурування елементів методологічного, організаційного забезпечення та механізму реалізації цієї концепції, зокрема, розроблене внутрішньофірмове Положення про аналітичну роботу (ЗАТ “Фінтрасойл” (довідка № 112/1 від 26.10.2012 р.) та ПАТ “Інгулецький гірничозбагачувальний комбінат” (довідка № 243/5 від 16.05.2012 р.);

– пропозиції щодо введення у організаційну структуру підприємства аналітичного центру (ДП “НЕК “Укренерго” ВП “Південьенергопром” (довідка № 031-06 від 20.06.2012 р.);

– рекомендації зі створення інтегрованої системи управління з урахуванням синергетичного підходу, а також щодо організації ефективної системи уніфікованого обліку та звітності (ПАТ “Криворіжіндустрбуд” (довідка № 138 від 20.03.2012 р.);

на рівні навчальних закладів:

– пропозиції з методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін “Аналіз господарської діяльності”, “Фінансовий аналіз”, “Економічний аналіз”, “Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті”, “Економічні та фінансові ризики” (Національна академія статистики, обліку та аудиту (довідка № 611/1 від 03.09.2012 р.)), “Організація і методика економічного аналізу”, “Фінансовий аналіз”, “Організація і методика аудиту” та “Стратегічний аналіз” (Львівська комерційна академія (довідка № 446/01-1.08 від 28.05.2012 р.);

– пропозиції з організації уніфікованої системи планування, обліку та звітності, щодо проведення аналітичних досліджень та оцінювання ризиків у банківському секторі використовуються при розробці методичних розробок і тренінгових програм для працівників банківського сектору України (Національний центр підготовки банківських працівників України (довідка № 057/03-2012 від 29.10.2012 р.)).

Особистий внесок дисертанта. Усі наукові результати, що містяться у дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані ті ідеї та пропозиції, що є результатом особистої праці здобувача. Внесок автора у праці, опубліковані у співавторстві, наведено у переліку основних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені у дисертації, доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 21 міжнародній і всеукраїнській науково-практичній конференції, що відображено у публікаціях [39-58].

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у вигляді індивідуальної монографії обсягом 34,87 друк. арк., 36 статей у фахових виданнях загальним обсягом 20,28 друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 19,71 друк. арк.; 20 тезах і текстах виступів на конференціях (3,22 друк. арк.); 2 – в інших виданнях (0,37 друк. арк.). Загальна кількість публікацій за темою дисертації становить 59 найменувань загальним обсягом 58,74 друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 58,17 друк. арк. Публікації повною мірою відображають основні результати дисертації.

Структура і обсяг дисертації визначається метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 381 сторінці друкованого тексту. Робота містить 35 таблиць, 34 рисунки, 21 додаток на 122 сторінках. Список використаних джерел налічує 347 найменувань на 35 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито значимість дослідження для розвитку науки і практики, відображено зв'язок теми з науковими планами і програмами, визначено мету і завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, надано характеристику методів дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; вказано характер апробації й публікації за результатами дослідження, особистий внесок здобувача.

У першому розділі **“Концептуальні основи розвитку економічного аналізу в контексті сучасної теорії олігополії”** досліджено структуру ринкового середовища як базу розвитку економічного аналізу, теоретичні передумови розвитку економічного аналізу та концептуальні засади системного реформування економічного аналізу в контексті сучасної теорії олігополії.

Особливістю сучасного етапу ринкових відносин в Україні є структурні зміни щодо рівня і характеру конкуренції, які впливають на процес перерозподілу капіталу у країні. За даними Антимонопольного комітету України у 2011 р. рівень монополізації зріс у 14 галузях економічної діяльності, а ринок олігополії займає 42,9 % у загальній структурі ринку. Ринки олігополії є найпривабливішими для акціонерних товариств, оскільки: 1) теоретичні дослідження свідчать про те, що олігополія є однією з найефективніших ринкових структур; 2) такі висновки підтверджуються й статистичними даними щодо рівня рентабельності та прибутковості акціонерних товариств, які здійснюють свою діяльність на олігополістичних ринках.

Однак потребує трансформації існуюча методологія економічного аналізу, яка не враховує ризики, обмеження та запити, які зумовлені особливостями олігополістичних ринків. Вирішення цього завдання вимагає системного підходу, оскільки проблема виходить за межі традиційної проблематики економічного аналізу і стосується як у цілому процесу управління акціонерним товариством, так і викликів, зумовлених

факторами конкурентного середовища, притаманними ринкам олігополії. У результаті дослідження особливостей різних структур ринкового середовища та їх вимог щодо адаптації системи економічного аналізу встановлена необхідність реалізації закону необхідного різноманіття при організації аналітичної системи, що забезпечить його адекватність розвитку у контексті тенденцій зміни рівня конкуренції, які спостерігаються на сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні.

З метою оцінки якості реалізації закону необхідного різноманіття доповнено комплекс критеріїв ефективності системи економічного аналізу у частині критерію гнучкості, пов'язаного з можливістю швидко генерувати нові та (або) додаткові аналітичні показники залежно від додаткових факторів, що задаються особливостями ринкової структури олігополії, а також адаптивності, пов'язаної із швидкістю перебудови ключових економічних показників з огляду на специфічні умови функціонування акціонерного товариства на ринку олігополії.

Широкі можливості акціонерних товариств у залученні додаткового капіталу, делегування управлінських повноважень та побудова системи мотивації персоналу роблять їх головними суб'єктами на ринку олігополії. Йому притаманний особливий тип конкурентних відносин – стратегічна конкуренція, яка базується на різних моделях поведінки. З метою створення можливостей їх застосування, що вимагає відповідного аналітичного забезпечення, розроблені пропозиції щодо необхідності розширення складових методики та методології економічного аналізу, зокрема, у частині коригування критеріїв оцінки фінансових показників як індикаторів діяльності підприємства, розробки показників аналізу досягнення соціально-екологічних та інноваційних цілей, побудови системи стратегічного аналізу, необхідного для оцінки нефінансових показників, розширення інформаційної бази аналізу та відповідного технічного забезпечення. При цьому необхідно здійснювати інтерпретацію аналітичних показників у контексті впливу ринкового середовища шляхом аналітичної диференціації з метою найбільш повного відображення стану господарської діяльності за умов наявного стану внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування акціонерного товариства. Удосконалення економічного аналізу за визначеними напрямками забезпечить адекватність аналітичних показників поставленим цілям, а також тим умовам, у яких знаходиться підприємство.

Оцінка реалізації теоретичних напрацювань теорії олігополії у методології економічного аналізу дозволила визначити, що вона базується на теорії досконалої конкуренції, неспроможність якої доведено на теоретичному рівні і підтверджено емпіричними даними через формування актуальних напрямів розвитку економічного аналізу. Як наслідок, виникає загроза того, що сучасна методологія економічного аналізу, яка ігнорує зовнішні фактори діяльності акціонерних товариств, пов'язані зі станом ринкової конкуренції, не здатна у повній мірі забезпечити управлінський персонал повною інформацією про причини досягнутих економічних показників або їх зміни. Аналіз, заснований на основі теорії олігополії, в даний час є домінуючим у теорії організації промисловості, зокрема, що стосується проблематики масштабності, асиметрії інформації та ціноутворення. Тому інтеграція такої теоретичної основи з прикладними дослідженнями у сфері економічного аналізу є необхідною теоретичною передумовою його розвитку як науки.

Ознаки ринку монополії – специфічний характер та рівень конкуренції, ефект масштабу та поглинання, аналіз і врахування дій конкурентів, поінформованість про умови ринку, час, як фактор аналізу ефективності та обсягів виробництва, – породжують важливе наукове завдання з розробки практичних пропозицій щодо реформування економічного аналізу з відповідним методологічним забезпеченням. При цьому виділено такі напрями реформування: розширення аналітичних напрямів (ситуаційний, конкурентний, стратегічний), розширення груп аналітичних показників (соціальні, екологічні, інноваційні), ускладнення завдань на основі врахування альтернативних можливостей досягнення заданих рівнів аналітичних показників; створення системи коригування аналітичних висновків на основі інформації про стан ринку; дослідження складних залежностей між показниками і факторами. Дослідження та пропозиції за визначеними напрямками розвитку економічного аналізу виступатиме надійною теоретичною основою для забезпечення можливості аналізу альтернатив максимізації прибутку акціонерних товариств, які функціонують на олігополістичних ринках.

За результатами дослідження сформовано концептуальний підхід до реформування економічного аналізу діяльності акціонерних товариств у контексті сучасної теорії олігополії, структурно-логічна модель якого представлена на рис. 1.

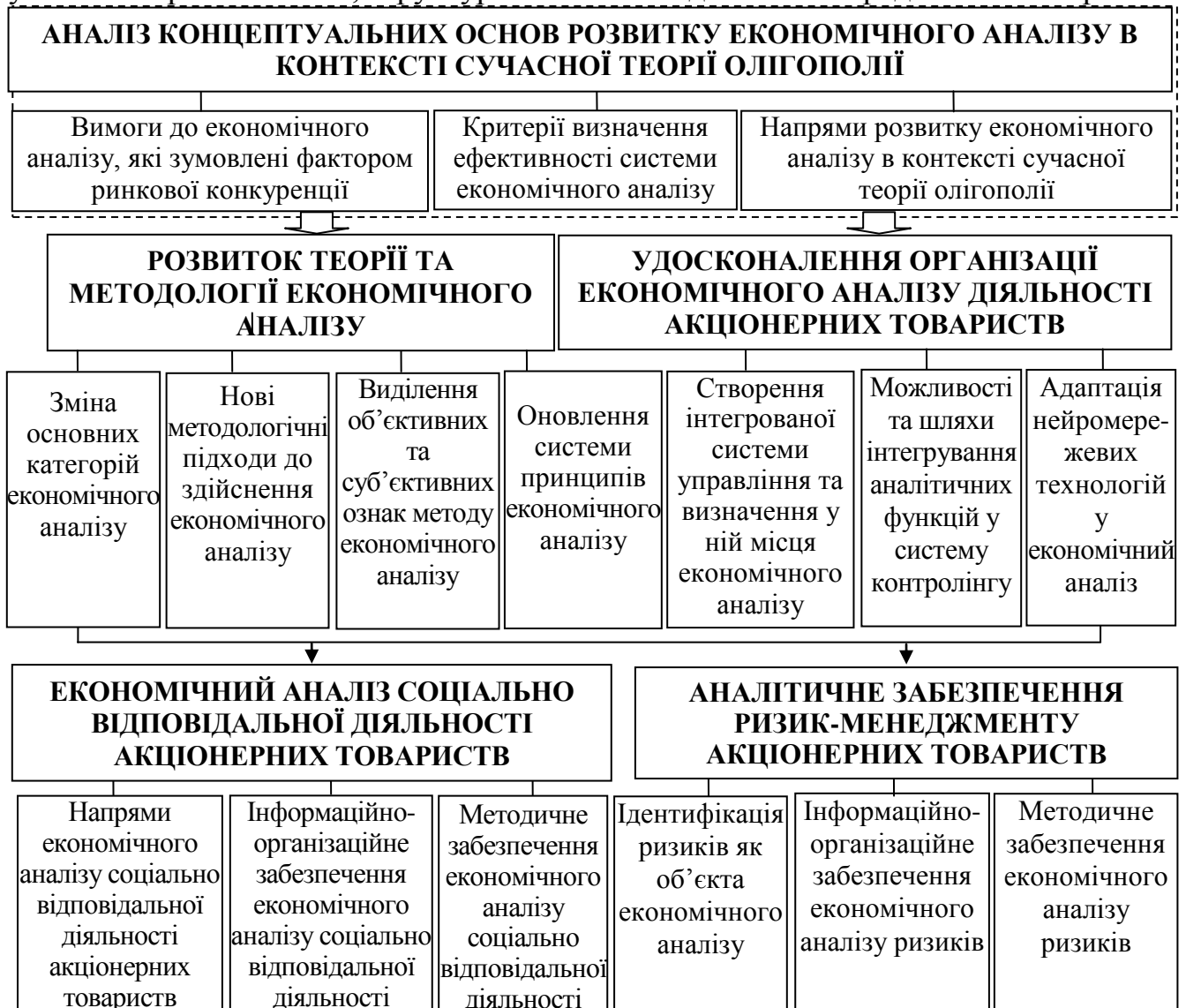

Рис. 1. Структурно-логічна модель економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії

Такий підхід забезпечує наукове обґрунтування можливості розширення предмету, зміни методології та організації економічного аналізу на основі загальнонаукових методологічних принципів для формування інформаційної бази нового якісного рівня, адекватної викликам як внутрішнього середовища (потреби сучасної системи управління), так і зовнішнього (умови конкуренції на ринку).

У другому розділі **“Розвиток теорії та методології економічного аналізу”** уточнено основні категорії економічного аналізу внаслідок зміни концептуальних основ його розвитку, методологічні підходи у економічному аналізі як складовій системи наук, систематизовано класифікацію методів, способів та прийомів економічного аналізу, а також розвинуто систему принципів економічного аналізу, які необхідно враховувати при формуванні компетенцій фахівців-аналітиків економічної діяльності.

Зміни концептуальних основ розвитку економічного аналізу в контексті сучасної теорії олігополії вимагають відповідної трансформації основних категорій економічного аналізу: предмета, об'єкта, завдань, класифікації економічного аналізу та його методів. Предметна область економічного аналізу розширюється внаслідок інституційних змін, що відбуваються у суспільстві, та організаційних перетворень, які відбуваються на акціонерних товариствах. У результаті цих змін предметом економічного аналізу є система досліджень причинно-наслідкових зв'язків елементів господарюючої системи з метою вибору механізмів адаптації, важелів зміни, визнання зовнішніх та внутрішніх загроз у перспективі та інших характеристик управління. Зміни в інституційному середовищі викликають організаційні перетворення на рівні суб'єкта господарювання та зумовлюють появу нових об'єктів економічного аналізу, зокрема, ризиків та соціально відповідальної діяльності.

Складність формування завдань економічного аналізу полягає у тому, що в умовах олігополії збільшується зона невизначеності у результаті дії факторів ринкової кон'юнктури, має місце орієнтація не лише і не стільки на проміжні, скільки на кінцеві виробничо-фінансові результати, соціально-економічні пріоритети, послідовність щодо реалізації цільових програм. Відповідно до умов олігополістичного ринку, які передбачають залежність поведінки суб'єкта господарювання від поведінки інших суб'єктів, вважаємо за доцільне доповнення переліку завдань економічного аналізу такими, як оцінка ступеню ризику господарських операцій; пошук шляхів максимізації прибутку ризикових операцій; виявлення резервів мінімізації втрат від операцій, пов'язаних з ризиками; обґрунтування вибору оптимального методу управління ризиками; задоволення інформаційних запитів груп заінтересованих осіб щодо ризиків суб'єкта господарювання; визначення ступеню взаємодії товариства з кожною групою заінтересованих осіб та з усіма ними у цілому; виявлення факторів, які позитивно чи негативно вплинули на показники взаємодії з групами заінтересованих осіб; діагностика проблемних аспектів взаємодії з кожною групою заінтересованих осіб; розробка варіантів подальшої взаємодії з кожною групою заінтересованих осіб у короткостроковому та довгостроковому періоді; визначення ефективності соціально відповідальної діяльності підприємства за окремими напрямками у цілому для потреб бізнесу та груп заінтересованих осіб.

За умов розширення предметної області дослідження, необхідності визначення причинно-наслідкових зв'язків різних напрямів діяльності підприємства (економічної,

соціальної, екологічної), високої ймовірності нецінової конкуренції особливої актуальності набувають якісні та нефінансові показники, які повинні доповнювати традиційні фінансові та кількісні показники задля можливості оцінки впливу зовнішнього середовища, соціальних, екологічних, політичних та інших факторів.

Вимоги системного підходу і комплексного вивчення економіки підприємств реалізуються у методиках економічного аналізу, у складі та зв'язках між окремими елементами, їх змісті. При формуванні методик економічного аналізу слід врахувати такі вимоги, як необхідність здійснення аналізу на основі ранжованих показників залежно від об'єкта аналітичних досліджень підприємства загалом і його внутрішньовиробничих підрозділів; проведення економічного аналізу шляхом моделювання процесів, які відображають економічне середовище, і управління ним через встановлення алгоритмів зв'язку між різними показниками з урахуванням реальних зв'язків; моделювання господарської діяльності через показники, що забезпечують потреби менеджменту.

Трансформація основних категорій економічного аналізу визначає методологічний рівень аналізу та його функціональних можливостей. З метою одержання можливості поєднання чинників та умов діяльності з граничним економічним потенціалом акціонерного товариства у динамічному соціально-економічному просторі доповнено методологічні підходи до здійснення економічного аналізу інформаційним (аналіз виступає як генератор аналітичної інформації для потреб управління), процесним (при роботі аналітик враховує різні аспекти діяльності підприємства: політичні, економічні, соціальні, правові, організаційні, технічні та технологічні тощо, котрі впливають на результати його діяльності та які формують різні дані для аналізу), функціональним (у результаті дослідження виявляють функції, далі формується їх класифікація та будуються функціональні моделі досліджуваних процесів, потім визначають явища негативного впливу на досліджуваний об'єкт, і нарешті на основі вищезазначених заходів розробляються рішення щодо зменшення негативного впливу; дозволяє у повній мірі розкрити усі взаємозв'язки, що складаються у процесі формування техніко-економічних показників); інтеграційним (націлений на дослідження взаємозв'язків: між окремими підсистемами і компонентами системи стратегічного менеджменту; між стадіями життєвого циклу об'єкта управління; між вертикальними рівнями управління та горизонтальними зв'язками між суб'єктами управління) та синергетичним (передбачає створення з певною метою самодостатньої структури економічного аналізу, яка складається з взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів, існує відносно самостійно і стабільно, постійно розвивається і вдосконалюється залежно від взаємодії з навколишнім середовищем) підходами.

Систематизація досліджень щодо класифікації методів, способів та прийомів економічного аналізу дозволила автору обґрунтувати та доповнити класифікацію, що умовно охоплює традиційні (економіко-логічні, аналітичні) та похідні прийоми економічного аналізу. Такий поділ сприяє виділенню об'єктивних (зумовлених змінами зовнішнього середовища та інституційними змінами) та суб'єктивних (на які впливають управлінські рішення) ознак методу для обґрунтування необхідності трансформації системи економічного аналізу.

Зміна концептуальних основ розвитку економічного аналізу проявляється також у перегляді системи принципів, які застосовуються у економічному аналізі. Зокрема, доведено необхідність відновлення таких загальнонаукових принципів, як принципи розвитку та історизму, включення до цієї системи принципів інтегрованості та альтернативності, а також доповнення етичних принципів економічного аналізу принципами чесності, незалежності та відповідальності. Дотримання цих принципів формує професійну поведінку фахівця-аналітика та довіру до результатів його роботи.

В діяльності фахівців-аналітиків можуть виникати ряд загроз, що стають на заваді дотримання етичних принципів. Дотримання етичних принципів економічного аналізу забезпечується підготовкою фахівців-аналітиків економічної діяльності за такими ключовими напрямками (рис. 2).

Рис. 2. Напрями підготовки фахівців-аналітиків економічної діяльності

У програмах навчання фахівців-аналітиків повинні постійно враховувати впливи зовнішніх факторів соціально-економічного середовища (зокрема, конкуренції, інформаційних і комунікаційних технологій, глобалізації, корпоративного управління).

Стандарт кваліфікації фахівця-аналітика з економічної діяльності розроблено у контексті розвитку етичних принципів економічного аналізу. Перспективу впровадження вищезазначених принципів вбачаємо в узгодженні принципів засад аналізу як науки та їх апробацію у системі управління підприємством як економічної одиниці з урахуванням підготовки висококваліфікованих фахівців-аналітиків з економічної діяльності.

У третьому розділі **“Організація економічного аналізу у системі управління акціонерним товариством”** розглянуто синергетичний підхід до організації інтегрованої системи управління та місце у ній економічного аналізу, інтегрування аналітичних функцій у систему контролінгу, застосування нейронних мереж у економічному аналізі діяльності акціонерних товариств.

Сучасні умови функціонування акціонерних товариств зумовлюють потребу в удосконаленні процесів управління на підприємстві в частині оптимізації та впорядкування управлінських впливів на економічну сферу, постійного дослідження варіантів досягнення поставлених цілей. Рівень оперативності й надійності обліку, контролю і аналізу при цьому має бути досить високим, що зумовлює необхідність створення єдиної системи інформаційного забезпечення цих функцій управління та їх інтеграції.

При підготовці стратегічних рішень необхідні нові методи, які враховують аналітичні аспекти системи уніфікованого обліку і звітності.

З метою дотримання усіх вимог, що виникають у процесі аналітичної роботи на акціонерному товаристві, та її уніфікації запропоновано використання розробленого внутрішньофірмового Положення про аналітичну роботу на акціонерному товаристві, у якому визначено: організаційні засади аналітичної роботи на акціонерному товаристві; основні суб'єкти аналітичної роботи, їх права, обов'язки та відповідальність; основні об'єкти економічного аналізу діяльності акціонерних товариств; методичні аспекти аналітичної роботи на акціонерному товаристві; основні аналітичні процедури для кожного об'єкта аналітичної роботи.

Умовою ефективного функціонування системи управління суб'єкта господарювання є розробка концепції інформаційного забезпечення відповідних систем. Загальноприйнятими є два підходи до формування концепції інформаційного забезпечення системи управління акціонерним товариством: функціональний та системний. Жоден з них не задовольняє вимог цієї системи, оскільки не відповідає динамічному узгодженню економічних процесів, а процедури організації інформаційного забезпечення розглядаються однобічно і не деталізовано (відносно певної ланки системи), правила і вимоги до організації інтегрованих систем не містять чітких методичних регламентацій тощо. Застосування синергетичного підходу при організації інформаційного забезпечення інтегрованої системи управління акціонерних товариств забезпечує реалізацію всіх функцій системи управління у ретроспективному, оперативному та перспективному розрізах враховуючи те, що синергетичні моделі створюються саме для передбачення можливості або неможливості у процесі, що моделюється, того або іншого варіанту поведінки (тобто варіанту прийняття управлінського рішення).

Застосування синергетичного підходу дозволить отримати ряд переваг: зміщення акценту від статичності функціонування до динамічних процесів зростання та розвитку системи; дослідження процесів самоорганізації системи; врахування кооперативності процесів, які лежать в основі самоорганізації та розвитку системи; вивчення сукупності внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків системи; визначення адаптивності системи, тобто обґрунтування ролі середовища у процесі змін.

З метою підвищення результативності і ефективності управління діяльністю акціонерного товариства обґрунтовано організаційні положення створення інтегрованої системи управління з врахуванням концепції синергетичного підходу до побудови підсистем планування, бухгалтерського обліку, контролю та економічного аналізу через впровадження ефективної системи уніфікованого обліку та звітності та оцінку ефективності її впровадження на підприємстві.

Синергетичний ефект від впровадження інтегрованої системи управління посилюється внаслідок організації ефективної системи контролінгу, яка виступає однією з найсучасніших форм організації управління підприємством. Контролінг розглянуто як спеціальну саморегулюючу систему методів та інструментів, що направлена на функціональну підтримку управління підприємства й охоплює інформаційне забезпечення, планування, облік, контроль і аналіз.

Основним завданням впровадження системи контролінгу на першому етапі є оптимізація процесу збору інформації за всіма напрямками діяльності суб'єкта господарювання з метою забезпечення керівництва необхідними первинними

даними для формування оперативних управлінських рішень. За результатами цієї роботи проводиться аналіз виявлених перешкод, вирішення ряду методичних та організаційних проблем, усунення недоліків, виявлених в процесі збору інформації, проведення роз'яснювальної роботи серед працівників підприємства.

Наступним етапом є удосконалення системи планування доходів, витрат і фінансових результатів спільно з плановими службами підприємства, складання деталізованого класифікатора витрат підприємства, виявлення "вузьких місць" та їх ліквідація.

Система контролінгу повинна функціонувати постійно, з використанням всіх наявних на підприємстві інформаційних систем, наслідком чого стає підвищення ефективності здійснення бізнес-процесів, насамперед тих, де стан можна покращити швидко і з мінімальними витратами, а також тих, ситуація щодо яких є найгіршою та потребує термінового втручання.

Аналітичне забезпечення системи контролінгу передбачає реалізацію ряду груп цільових завдань економічного аналізу, зокрема, основних та спеціальних. Основні цільові завдання економічного аналізу в системі контролінгу полягають у плануванні процесів господарської діяльності; обліку показників контролінгу на основі методів і критеріїв оцінки діяльності підприємства та його структурних підрозділів; аналізі тенденцій розвитку підприємства, відхилень від прогнозованих показників. Спеціальні цільові завдання економічного аналізу в системі контролінгу складаються з формування інформаційно-аналітичного забезпечення, метою якого є побудова інформаційної системи, стандартизація документів і реєстрів обліку, комунікаційних зв'язків, організація збирання й обробки даних контролінгу; моніторингу зовнішнього середовища, у якому функціонує підприємство. Успішне виконання вищенаведених завдань удосконалює організаційні засади економічного аналізу діяльності акціонерних товариств у частині інтегрування аналітичних функцій у систему контролінгу. Це забезпечує підвищення ефективності системи управління такими суб'єктами господарювання.

З метою організації ефективної системи управління корпоративні інформаційні системи повинні бути забезпечені найсучаснішими інформаційними технологіями, однією з яких є нейронна мережа, заснована на нелінійних методах аналізу економічної інформації. Недостатня увага до вибору необхідних програмних комплексів для вирішення аналітичних задач може призвести до негативних наслідків їх впровадження. У зв'язку з цим наведено шляхи адаптації нейромережових технологій у корпоративну інформаційну систему акціонерних товариств через формування напрямів застосування нейронних мереж для здійснення економічного аналізу діяльності акціонерних товариств. В результаті визначено коло аналітичних завдань, вирішення яких є можливим при застосуванні нейромережових технологій, зокрема: прогнозування рядів динаміки, оцінка фінансового стану підприємства, прогнозування банкрутства, оцінка й управління майновими та валютними активами, технічний аналіз. За допомогою нейронних мереж можна отримати експертно-консультаційні та обчислювальні послуги щодо зниження чинника невизначеності вхідних даних (рис. 3).

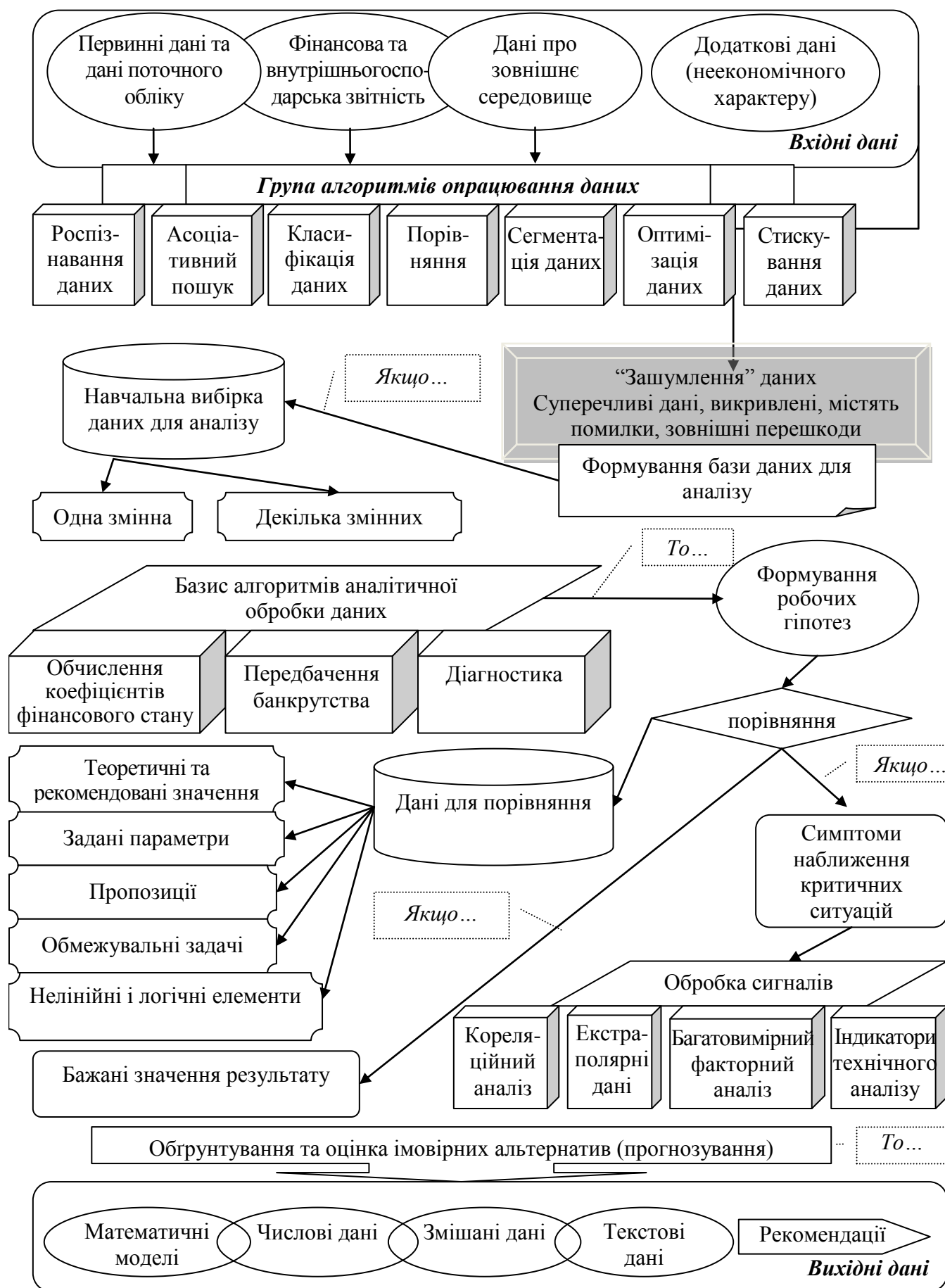

Рис. 3. Модель адаптації неймережових технологій у корпоративну інформаційну систему економічного аналізу діяльності акціонерних товариств

Застосування моделі на основі використання нейронної мережі для здійснення економічного аналізу діяльності акціонерних товариств характеризується рядом переваг та недоліків. Перевагами є те, що мережа дозволяє більш точно прогнозувати фінансовий стан та імовірність банкрутства, ніж інші традиційні статистичні методи, використовуючи при цьому як числові, так і текстові дані; для здійснення аналізу не потрібно вирішувати проблему взаємозалежності між вхідними показниками; для налагодження системи аналітику не обов'язково володіти знанням про високі технологічні можливості нейронних мереж. До недоліків належить те, що отримана модель не дозволяє однозначно й “прозора” визначити внесок кожного показника у покращання або погіршення фінансового стану підприємства.

За наявного рівня складності та одночасності процесів, що відбуваються, моделі, засновані на причинних зв'язках, мають обмежені можливості для вживання, оскільки події, що знову відбуваються, постійно змінюють специфікації всіх змінних (і включених, і не включених до моделі).

У четвертому розділі **“Аналітичне забезпечення ризик-менеджменту акціонерних товариств: теорія, організація, методика”** розроблено комплексне аналітичне забезпечення системи ризик-менеджменту з метою інтеграції економічного аналізу у систему управління ризиками акціонерних товариств для зменшення невизначеності у процесі прийняття управлінських рішень та управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання в умовах олігополістичного ринку.

Здійснення господарської діяльності нерозривно пов'язано з процесом прийняття рішень, який ускладнюється постійними змінами зовнішніх та внутрішніх умов функціонування, обмеженістю інформації, наявністю альтернатив, невизначеністю, що зумовлює усвідомлення необхідності управління ризиком. Теоретичний аспект дослідження ризику дозволив сформулювати економічну сутність цього поняття у двох площинах. У широкому сенсі, ризик – це можливість появи обставин, що зумовлені: невпевненістю або неможливістю здобуття очікуваних результатів від реалізації поставленої мети, нанесення матеріального збитку, небезпеки втрат та ін. Ризик у вузькому сенсі – це імовірність зазнати збитків або упустити вигоду, яку можна кількісно виміряти. Ідентифікація ризику як об'єкту економічного аналізу зумовила трактування останнього як сукупності прийомів, способів та методів визначення причинно-наслідкових зв'язків суспільних явищ та процесів, які виникають у процесі реалізації здібностей суб'єкта або їх групи діяти в умовах невизначеності майбутнього стану економічної системи. Запропоновано деталізацію процедур економічного аналізу ризиків у наступній послідовності: виявлення причинно-наслідкових зв'язків виникнення ризиків у господарській діяльності, їх кількісне та якісне вимірювання; формування аналітичних та синтетичних показників ефективності діяльності для характеристики ступеня ризику; встановлення параметрів змін основних індикаторів фінансового стану при реалізації негативних наслідків ризиків; узагальнення та систематизація методів здійснення аналізу ризиків.

Аналіз підходів до класифікації ризиків дозволив встановити, що для цілей економічного аналізу адекватність класифікації ризиків та можливість її застосування на

практиці передбачає врахування: а) принципу необхідності та достатності; б) принципу цільового спрямування, а також залежить від повноти інформаційного забезпечення. З цією метою запропоновано класифікацію ризиків акціонерних товариств для потреб аналізу здійснювати з використанням об'єктивного та предметного підходів. Об'єктивний підхід передбачає побудову класифікації ризиків за наступними ознаками: за масштабами, за часом та тривалістю дії, за відношенням до суб'єкта, за рівнями управління тощо. Предметний підхід базується на усвідомлення бухгалтерського обліку як основного джерела інформації для здійснення аналітичних досліджень. Дані бухгалтерського обліку дозволяють визначити ризики, які можуть виникнути у двох площинах: за об'єктами обліку та за видами діяльності, що дозволило побудувати базову матрицю класифікації ризиків.

Обґрунтування місця тактичного та стратегічного аналізу у системі ризик-менеджменту дозволило сформулювати завдання економічного аналізу ризиків, зокрема: оптимізація запитів груп заінтересованих осіб; максимізація прибутку ризикових операцій; запобігання зменшення фінансових результатів, уповільнення темпів економічного зростання; мінімізація втрат, загроз та наслідків операцій, пов'язаних з ризиком; уникнення та попередження ризику банкрутства підприємства. Наведені завдання економічного аналізу ризиків підприємства актуальні як для внутрішніх, так і для зовнішніх груп заінтересованих осіб.

Дуалістичність ризику щодо отримання протилежних результатів дозволила визначити рівень ділової активності як один із ризикоутворюючих чинників господарської діяльності, який характеризує політику управління щодо ризику, що відображає цілеспрямовану діяльність керівництва щодо зменшення невизначеності у процесі управління. Виявлено залежність ступеню застосування економічного аналізу для потреб ризик-менеджменту відповідно до зміни політики ризику від стадій життєвого циклу підприємства (інтенсивність застосування інструментарію економічного аналізу відображає ступінь зрілості та відповідальності менеджменту щодо управління ризиками).

Практична реалізація економічного аналізу як дієвого інструменту ризик-менеджменту акціонерних товариств передбачає розробку відповідного інформаційного та організаційного забезпечення. З цією метою наведені пропозиції щодо організації аналітичної роботи на акціонерних товариствах, визначено базові цільові установки для різних груп заінтересованих осіб, систематизовані джерела інформації для здійснення економічного аналізу. Для підвищення організаційного рівня процесу ризик-менеджменту запропоновано для акціонерних товариств розробляти Концепцію ризик-менеджменту, яка передбачає створення системи внутрішніх нормативних документів, які визначають стратегічні цілі, завдання та характер діяльності управлінського персоналу у галузі управління ризиками суб'єкта господарювання.

В якості організаційного забезпечення економічного аналізу ризиків у рамках Концепції ризик-менеджменту запропоновано внутрішні документи з його регламентації: "Положення з економічного аналізу ризиків" (містить інформацію про суб'єктів проведення аналізу, терміни проведення аналізу, порядок складання та терміни подання внутрішньої та зовнішньої звітності з економічного аналізу ризиків) та

“Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану акціонерних товариств”. Для забезпечення процесу управління ризиками результати економічного аналізу ризиків запропоновано оформлювати у вигляді “Внутрішнього звіту з економічного аналізу ризиків”, який містить наступні документи: каталог ризиків, карта ризиків, пояснювальна записка. Ділова репутація, інвестиційна привабливість суб’єкта господарювання, його привабливість як учасника ділових відносин визначається ступенем інформаційної прозорості, достатністю інформації для визначення тактики та стратегії взаємовідносин, для чого запропоновано складання та розроблено структуру “Зовнішнього звіту щодо управління ризиками акціонерного товариства”, визначено терміни подання та способи оприлюднення. Розкриття інформації про ризики для зовнішніх заінтересованих осіб дозволить підвищити інформаційну прозорість діяльності підприємства, досягти ефективної взаємодії підприємства з зовнішніми заінтересованими особами, забезпечить інтеграцію у зовнішнє середовище.

Ефективність методики економічного аналізу ризиків передбачає синергетичне поєднання якісних та кількісних методів їх оцінки. Існуючим методикам економічного аналізу ризиків притаманний ряд недоліків: не адаптованість до вітчизняної практики та доступної інформаційної бази; надмірна обтяженість застосовуваного математичного та статистичного інструментарію; відсутність конкретизації параметрів оцінки ризиків; неможливість отримання комплексної оцінки ризиків.

Для усунення існуючих недоліків запропоновано метод комплексної рейтингової оцінки ризиків підприємства, який базується на загальнодоступній інформації та передбачає звуження досліджуваних ризиків до найбільш значущих, якими визначені ризик втрати ліквідності (платоспроможності), ризик фінансової стійкості, ризик втрати рентабельності та ризик банкрутства. Методику апробовано на 3-х гірничо-збагачувальних комбінатах України (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльна оцінка ризиків гірничо-збагачувальних комбінатів (станом на 31.12.2011 р.)

Показник	ПАТ “Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат”				ПАТ “Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат”				ПАТ “Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат”			
	на поч. періоду	бали	на кін. періоду	бали	на поч. періоду	бали	на кін. періоду	бали	на поч. періоду	бали	на кін. періоду	бали
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0016	0	0,0028	0	0,07	0	0	0	0,022	4,08	0,71	10,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,024	9,8	0,679	3,92	2,02	9,8	1,1	9,8	1,22	9,8	4,57	9,8
Коефіцієнт автономії	0,229	3,86	0,453	7,36	0,554	9,2	0,47	7,36	0,396	7,36	0,91	9,2
Коефіцієнт покриття	1,095	1,72	1,014	0,86	2,114	8,6	1,142	1,72	1,4	3,44	7,39	8,6
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	0,08	0	-0,09	0	0,26	3,28	0,08	0	0,284	4,92	0,85	8,2

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Коефіцієнт співвідношення залучених та власних засобів	3,3	0	1,16	6,08	0,731	7,6	1,08	7,6	1,513	7,6	0,08	7,6
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними засобами	1,23	7,2	-0,28	0	6,04	7,2	2,25	7,2	2,19	7,2	2,22	7,2
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,32	2,64	0,02	1,32	0,574	6,6	0,15	0	0,61	6,6	0,51	5,28
Коефіцієнт стійкості фінансування	0,235	1,24	0,51	4,96	0,71	6,2	0,494	3,36	0,4	3,72	0,92	6,2
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,3	1,12	0,86	5,6	1,368	5,6	0,926	5,6	0,66	5,6	12,51	5,6
Чиста рентабельність активів	0	0	0	0	27,02	5,2	32,04	5,2	0	0	0	0
Рентабельність реалізації	0	0	13,7	4,6	63,98	4,6	74,81	4,6	12,95	4,6	8,64	0,92
Z-модель Альтмана	0,148	0,84	0,162	0,84	3,5	4,2	1,46	0,84	0,4	0,84	1,64	0,84
Чотирьох-факторна модель Таффлера	0,25	2,16	0,7	3,6	0,61	3,6	1,1	3,6	0,41	3,6	2,13	3,6
Модель М.А. Федотової	0,92	0,64	1,13	0,64	1,53	1,28	1,18	0,64	1,17	0,64	3,28	3,2
Сума балів	X	31,22	X	39,78	X	82,96	X	57,52	X	70	X	86,44
Клас	X	4	X	4	X	2	X	3	X	2	X	2

Методика аналізу ризиків акціонерних товариств на основі методу комплексної рейтингової оцінки підприємств запропонована з врахуванням обмеженого доступу до інформації зовнішніх заінтересованих осіб, а також того, що однією з характеристик олігополістичного ринку є залежність поведінки суб'єкта господарювання від дій та поведінки інших учасників ринку.

Наведені пропозиції щодо інформаційного, організаційного та методичного забезпечення економічного аналізу ризиків покликані зробити його дієвим інструментом управління ризиками, уникнення негативних наслідків ризиків, формування стратегії акціонерного товариства, підвищить оперативність та якість інформаційного забезпечення прийняття тактичних та стратегічних управлінських рішень як внутрішніми, так і зовнішніми заінтересованими особами.

У п'ятому розділі “**Теоретико-організаційні засади та методика економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерних товариств**” сформовано структурно-логічну модель економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства, яка включає завдання, об'єкти, етапи, суб'єктів та інформаційні джерел для проведення такого аналізу, розробку комплексної методики, яка дозволяє через інструментарій економічного аналізу оцінити взаємний вплив різних груп заінтересованих осіб та підприємства, ефективність реалізації соціально відповідальної діяльності за окремими напрямками та у цілому.

Для оцінки ініціативної соціально відповідальної діяльності підприємства запропоновано структурно-логічну модель економічного аналізу, блок-схема методики якого наведена на рис. 4.

Для визначення ступеню взаємодії підприємства з кожною групою заінтересованих осіб необхідно визначити, чи наявний корисний ефект у результаті взаємодії. Для цього необхідно виявити: 1) кількість ознак, за якими оцінюється взаємодія підприємства з групами заінтересованих осіб; 2) наявність або відсутність даної ознаки у підприємства; 3) наявність або відсутність даної ознаки у групи заінтересованих осіб. На основі показників ступеню взаємодії підприємства з відповідними групами заінтересованих осіб визначається середній ступінь взаємодії підприємства з усіма групами заінтересованих осіб.

Організаційно-методичне забезпечення економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерних товариств розроблено щодо таких груп заінтересованих осіб, як працівники та місцева громада.

Для аналізу рівня корпоративної соціальної відповідальності відносно працівників показники оцінки поділено на 2 групи: показники, які характеризують трудові відносини з працівниками; показники, які характеризують дотримання прав людини. Аналіз вищезазначених показників повинен здійснюватись як у цілому по підприємству, так і за категоріями працівників, виділеними відповідно до потреб управління. При цьому використовується широкий спектр джерел інформації.

Для оцінки сукупного показника інвестицій у персонал визначається інтегрований показник інвестицій у персонал (формула 1):

$$П = \sum_{i=0}^n П_i \quad (1),$$

де $П$ – інтегрований показник інвестицій у персонал у розрахунку на одного працівника за досліджуваний період; $П_i$ – середній показник суми витрат на одного працівника за відповідними напрямками; n – кількість напрямів здійснення витрат за ініціативою підприємства понад вимоги чинного законодавства.

Витратами, що враховуються у формулі 1, можуть бути: розмір додаткових виплат; середня сума витрат на навчання; середня сума витрат на підвищення кваліфікації; сума витрат на медичне обслуговування; сума витрат на заходи з охорони праці; сума витрат на утримання об'єктів соціальної інфраструктури. Для підвищення об'єктивності даний показник доцільно відкоригувати на суму штрафів та інших платежів, сплачених підприємством за порушення норм трудового законодавства та інших сфер взаємовідносин з працівниками.

У відносинах з місцевою громадою аналізується соціальне та екологічне інвестування суб'єктів господарювання, щодо якого у роботі розроблене організаційно-методичне забезпечення.

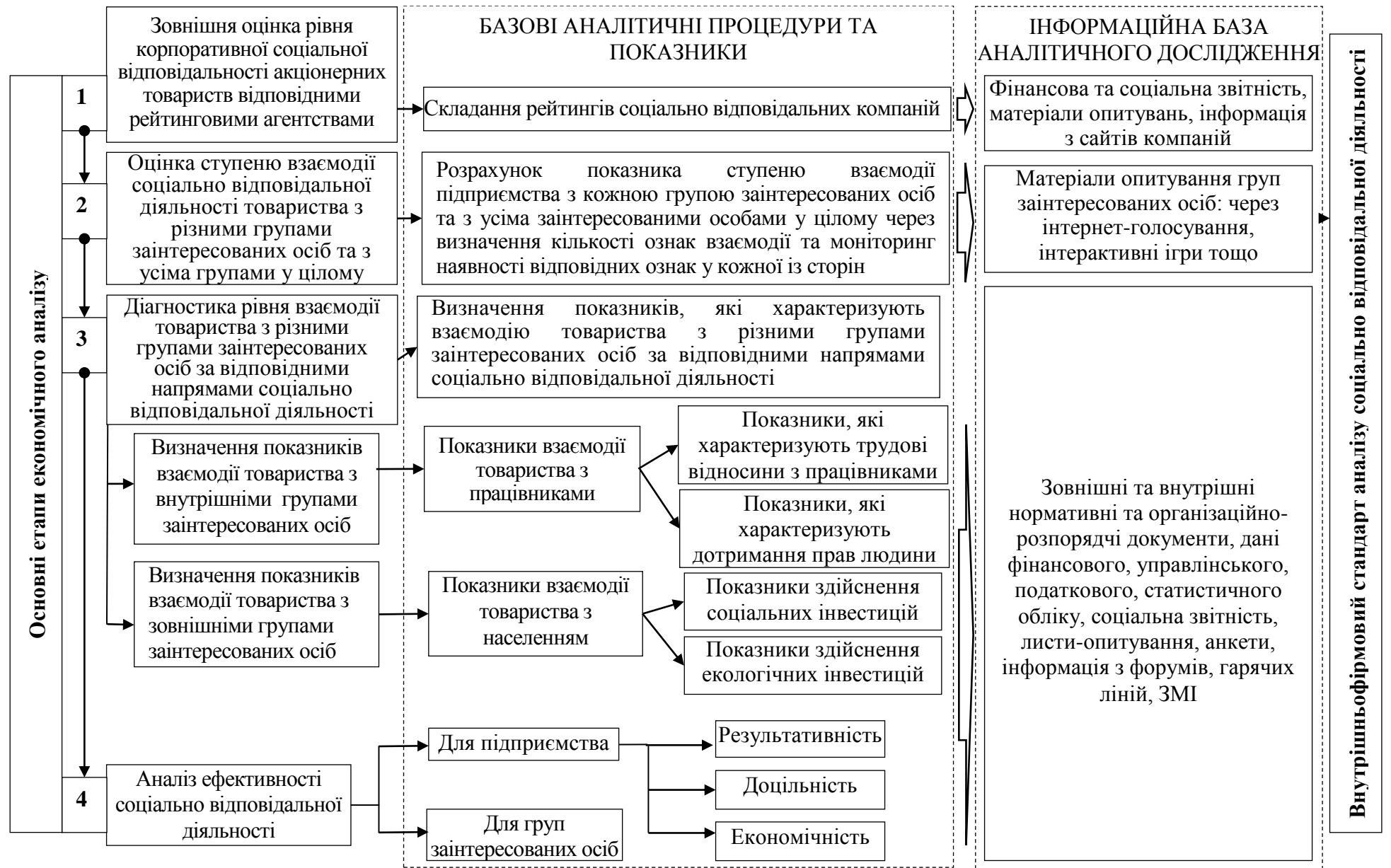

Рис. 4. Блок-схема методики економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства

Для оцінки сукупного показника, який характеризує взаємодію акціонерного товариства з місцевою спільнотою, визначається інтегрований показник соціальних інвестицій (формула 2):

$$\text{ІСП} = \sum_{i=0}^k \text{СП}_i \quad (2),$$

де ІСП – інтегрований показник соціальних інвестицій у розрахунку на одного працівника за досліджуваний період; СП_i – середній показник соціальних інвестицій на одного працівника за відповідними напрямками; k – кількість напрямів здійснення соціальних інвестицій.

Середніми показниками соціальних інвестицій можуть бути: обсяг коштів, виділених на проведення програм з підтримки соціально незахищених верств населення; обсяг коштів, виділених на проведення програм підтримки освіти, культури та спорту, збереження об'єктів культурно-історичного значення; обсяг коштів, виділених на проведення програм, пов'язаних з охороною здоров'я людей; обсяг коштів, виділених на проведення програм з розвитку інфраструктури території присутності. Для підвищення об'єктивності даний показник доцільно відкоригувати на суму штрафів та інших платежів, сплачених підприємством за шкоду, тим чи іншим чином нанесену представникам населення регіону присутності.

Для оцінки сукупного показника, який характеризує взаємодію акціонерного товариства з місцевою громадою, визначається інтегрований показник екологічних інвестицій (в грошовому виразі у розрахунку на одного працівника за певний досліджуваний період за виділеними напрямками витрат) (формула 3):

$$\text{ІЕП} = \sum_{i=0}^m \text{ЕП}_i \quad (3)$$

де ІЕП – інтегрований показник екологічних інвестицій у розрахунку на одного працівника за досліджуваний період; ЕП_i – середній показник екологічних інвестицій на одного працівника за відповідними напрямками; m – кількість напрямів здійснення екологічних інвестицій.

Середніми показниками екологічних інвестицій можуть бути обсяг коштів, виділених для: проведення програм щодо організації екологічно безпечного виробництва; очищення та екологічного благоустрою території присутності; бережливого ставлення та економії енергетичних, водних та земельних ресурсів; утилізації відходів. Для підвищення об'єктивності даний показник доцільно відкоригувати на показник суми штрафів та інших платежів, сплачених підприємством за порушення норм екологічного законодавства.

Ефективність соціально відповідальної діяльності підприємства не може бути визначена шляхом зіставлення витрат до результату, потрібно враховувати її прояв у трьох видах: 1) результативність (порівняння одержаного результату з поставленою метою) – найбільш ефективною є та діяльність, результат якої найбільш відповідає поставленій меті; 2) доцільність (порівняння поставлених завдань з соціальними проблемами кожної групи заінтересованих осіб) – найбільш ефективною є та діяльність, яка дозволяє максимально розв'язати проблеми кожної з груп заінтересованих осіб; 3) економічність (відношення витрат ресурсів до одержаних результатів) – найбільш ефективною є та діяльність, яка дозволяє одержати той самий результат з найменшими витратами.

За характером оцінки ефективність доцільно розглядати з двох основних позицій: 1) ефективність для бізнесу (до чого призвели здійснені витрати у частині розвитку діяльності: підвищення рівня довіри споживачів, досягнення

більшої популярності, зростання фінансових показників, капіталізації);
2) ефективність для груп заінтересованих осіб (сукупність благ, які раніше були недоступні групам заінтересованих осіб та кількість людей, які їх отримали).

З метою визначення середніх витрат визначається сумарний інтегрований показник соціально відповідальної діяльності за певний період (формула 4):

$$I_{\text{свд}} = \text{ІПк} + \text{ІСЕП} \quad (4)$$

де $I_{\text{свд}}$ – сумарний інтегрований показник соціально відповідальної діяльності за певний період (у розрахунку на одного працівника підприємства); ІПк – відкоригований інтегрований показник інвестицій у персонал у розрахунку на одного працівника за певний період; ІСЕП – сукупний інтегрований показник соціальних та екологічних інвестицій у розрахунку на одного працівника підприємства за певний період (формула 5).

$$\text{ІСЕП} = \text{ІСПк} + \text{ІЕПк} \quad (5)$$

де ІСПк – відкоригований інтегрований показник соціальних інвестицій у розрахунку на одного працівника підприємства за певний період; ІЕПк – відкоригований інтегрований показник екологічних інвестицій у розрахунку на одного працівника підприємства за певний період.

Ця формула доповнюється показниками, які характеризують витрати підприємства для здійснення соціально відповідальної діяльності відносно інших груп заінтересованих осіб.

Для систематизації процесу визначення ефективності соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства розроблено Внутрішньофірмовий стандарт аналізу соціально відповідальної діяльності.

Запропонована модель економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства забезпечує підприємство інформацією для здійснення стратегічного управління у відповідному напрямі, а групи заінтересованих осіб – інформацією для прийняття рішення про подальші взаємовідносини з підприємством.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано вирішення наукової проблеми щодо формування та реалізації концептуального підходу до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії. Це надало можливість сформулювати висновки теоретичного, методологічного та організаційно-практичного характеру, які забезпечили вирішення завдань дослідження відповідно до поставленої мети.

1. Сучасні тенденції в економіці України свідчать про укрупнення бізнесу. З початку ХХІ ст. значного поширення набуло злиття та поглинання бізнесових структур. Після фінансової кризи 2008-2009 рр., багато підприємств зазнали фінансових труднощів, що похитнуло їх позиції на ринку. Проте процеси поглинання не припинилися. Раніше поштвухом та метою поглинання було усунення конкурентів, після кризи об'єднання є одним із способів залишитися на ринку. Внаслідок цього все більше і більше ринків почали набувати ознак

олігополії, структура якої суттєво впливає на господарську діяльність відповідних підприємств. Це, у свою чергу, призводить до необхідності формування нового концептуального підходу до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств.

В результаті дослідження особливостей різних структур ринкового середовища встановлена потреба реалізації закону необхідного різноманіття при організації системи економічного аналізу. З цією метою доповнено комплекс критеріїв ефективності системи економічного аналізу у частині критерію гнучкості, пов'язаного з можливістю швидко генерувати нові та(або) додаткові аналітичні показники у залежності від додаткових факторів, що задаються особливостями ринкової структури олігополії, а також адаптивності, пов'язаної із швидкістю перебудови ключових економічних показників з огляду специфіки умов функціонування акціонерного товариства на ринку олігополії. З огляду на це, виникає об'єктивна необхідність перегляду ролі економічного аналізу у діяльності акціонерних товариств та трансформації розуміння значення аналізу для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства в умовах олігополії.

2. Умови олігополії накладають додаткові умови у частині визначення фінансових та стратегічних цілей, вимагаючи від акціонерного товариства займати активну позицію. Активна поведінка передбачає необхідність не лише змінювати орієнтири діяльності, зокрема, у напрямі забезпечення не тільки високих економічних, а й соціально-екологічних показників, врахування можливих ризиків та загроза, але й оцінювати ефективність такої адаптації через систему економічного аналізу. Таким чином, виникає необхідність у аналізі альтернатив максимізації прибутку, які існують у межах олігополістичного ринку, зокрема, врахування факторів нецінової конкуренції, одним з яких є впровадження у стратегію управління акціонерними товариствами концепції корпоративної соціальної відповідальності. У центрі уваги повинно опинитися аналітичне забезпечення вирішення питання специфіки динамічного розвитку фірм в умовах змінного зовнішнього оточення, врахування відповідних ризиків та виявлення сил, які потенційно можуть викликати позитивні зміни у діяльності самого суб'єкта господарювання, чи його оточення. Тому інтеграція теорії олігополії з прикладними дослідженнями у сфері економічного аналізу є необхідною теоретичною передумовою його розвитку як науки.

3. Зміни концептуальних основ розвитку економічного аналізу в контексті сучасної теорії олігополії вимагають відповідного розвитку трактування основних категорій економічного аналізу (предмета, об'єкта, завдань та методів), що визначає методологічний рівень аналізу та доцільність реалізації його функціональних можливостей. Предметна область економічного аналізу діяльності акціонерних товариств трактується автором як система досліджень причинно-наслідкових зв'язків елементів господарюючої системи з метою вибору механізмів адаптації, важелів зміни, визнання зовнішніх та внутрішніх загроз у перспективі та інших характеристик управління.

4. У результаті удосконалення теоретичних засад економічного аналізу доповнено методологічні підходи до його здійснення. Виділено інформаційний (економічний

аналіз є генератором аналітичної інформації для потреб управління), процесний (необхідність врахування різних аспектів діяльності підприємства: політичних, економічних, соціальних, екологічних, правових, організаційних, технічних, технологічних тощо), функціональний (дозволяє у повній мірі розкрити усі взаємозв'язки, що складаються у процесі формування техніко-економічних показників на основі побудованої функціональної моделі), інтеграційний (дослідження взаємозв'язків: між окремими підсистемами і компонентами системи стратегічного менеджменту; між стадіями життєвого циклу об'єкта управління; між вертикальними рівнями управління та горизонтальними зв'язками між суб'єктами управління) та синергетичний (передбачає створення самодостатньої структури економічного аналізу, яка складається з взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів, існує відносно самостійно і стабільно, постійно розвивається і вдосконалюється залежно від взаємодії з навколишнім середовищем) підходи.

5. Задля обґрунтування необхідності трансформації системи економічного аналізу проведено систематизацію класифікації методів, способів та прийомів економічного аналізу, у результаті чого обґрунтовано та доповнено існуючі класифікаційні ознаки за повнотою спеціальних прийомів на традиційні та похідні.

6. Шляхом відновлення таких загальнонаукових принципів, як принципи розвитку та історизму, доведення необхідності включення принципів інтегрованості та альтернативності, а також доповнення етичних принципів економічного аналізу принципами чесності, незалежності та відповідальності розширено систему принципів, які застосовуються у економічному аналізі. Дотримання таких принципів формує професійну поведінку фахівця-аналітика та довіру до результатів його роботи. Ключовими напрямками, за якими повинна здійснюватись підготовка фахівців-аналітиків економічної діяльності задля дотримання етичних принципів економічного аналізу, є: підготовка освітніх програм провідними освітніми закладами країни за участі професійних організацій та провідних аналітиків-практиків; формування Національної рамки кваліфікацій з урахуванням розробленого Стандарту кваліфікації фахівця-аналітика з економічної діяльності; встановлення загальних орієнтирів, відхилення від яких свідчить про невідповідність національної системи освіти прогресивній міжнародній практиці в умовах глобалізації.

7. З метою підвищення результативності та ефективності управління діяльністю акціонерних товариств удосконалено організаційні положення створення інтегрованої системи управління з врахуванням синергетичного підходу до побудови підсистем бухгалтерського обліку, економічного аналізу, планування та контролю. Обґрунтовано послідовність впровадження системи уніфікованого обліку та звітності, складові оцінки ефективності запровадження цієї системи на підприємстві, розроблено внутрішньофірмову стандартизацію побудови аналітичної роботи, що у подальшому використовується у процесі побудови підсистем планування та контролю.

8. Результатом виявлення можливостей та шляхів інтегрування аналітичних функцій у систему контролінгу стало удосконалення організаційних засад економічного аналізу діяльності акціонерних товариств у частині виділення основних та спеціальних завдань економічного аналізу в системі контролінгу, надання рекомендацій щодо організації служби контролінгу на акціонерних товариствах, що підвищить ефективність системи управління такими суб'єктами господарювання.

9. Впровадження сучасних інформаційних технологій дає змогу усунути невизначеність у прийнятті управлінських рішень. На основі використання нейромережових технологій надано рекомендації з їх адаптації у корпоративну інформаційну систему економічного аналізу діяльності акціонерних товариств через формування напрямів застосування нейронних мереж для здійснення економічного аналізу діяльності акціонерних товариств, визначення переваг і недоліків їх застосування. Це сприяє дослідженню та науковому обґрунтуванню результатів експертної оцінки ситуацій, які характеризуються високим ступенем невизначеності.

10. Методичний інструментарій економічного аналізу як галузі наукових знань та практичної діяльності дозволяє зменшити ступінь невизначеності, яка є наслідком змін зовнішніх та внутрішніх умов функціонування, обмеженості інформації, наявності альтернатив управлінських рішень, що зумовлює його використання у процесі ризик-менеджменту суб'єктів господарювання. З цією метою ідентифіковано ризики як об'єкт економічного аналізу, розроблено їх класифікацію на базі даних бухгалтерського обліку, визначено цільове спрямування аналітичних досліджень у ризик-менеджменті та побудовано ієрархічну модель завдань економічного аналізу з позицій теорії ієрархії потреб.

11. Виявлена залежність ступеню застосування економічного аналізу для потреб ризик-менеджменту відповідно до зміни політики ризику від стадій життєвого циклу підприємства відображає ступінь зрілості та відповідальності менеджменту щодо управління ризиками. Для його ефективного використання у процесі ризик-менеджменту акціонерних товариств у роботі наведено пропозиції щодо організації аналітичної роботи на акціонерних товариствах, визначено базові цільові установки для різних груп заінтересованих осіб, систематизовано джерела інформації для здійснення економічного аналізу. Організаційне забезпечення економічного аналізу ризиків реалізовано шляхом розробки Положення з економічного аналізу ризиків як складової Концепції ризик-менеджменту акціонерних товариств, яке містить інформацію про суб'єктів проведення аналізу, терміни здійснення аналізу, порядок складання та терміни подання внутрішньої та зовнішньої звітності з економічного аналізу ризиків.

12. Аналіз стану існуючих розробок щодо методики економічного аналізу ризиків свідчить про існування їх значної кількості. Проблема зводиться до вибору найбільш оптимального до даного виду ризику та умов діяльності методу його кількісної оцінки, що залежить від наявної інформаційної бази, часових обмежень, професійних навиків суб'єктів-виконавців та фінансових ресурсів. Враховуючи обмеженість зовнішніх заінтересованих осіб у інформаційних джерелах для проведення аналізу ризиків та необхідність використання

порівняльного аналізу (через залежність поведінки суб'єкта господарювання від дій та поведінки інших учасників ринку в умовах олігополії) розроблено методику комплексної рейтингової оцінки ризику акціонерних товариств на базі загальнодоступної інформації, яка передбачає зменшення кількості ризиків до найбільш значущих (ризик втрати ліквідності (платоспроможності), ризик фінансової стійкості, ризик втрати рентабельності та ризик банкрутства). Запропонована методика забезпечить задоволення запитів груп зовнішніх заінтересованих осіб щодо інформації про ризики акціонерних товариств, обґрунтування прийняття рішень, зменшення ступеня невизначеності.

13. На основі аналізу діяльності підприємств розроблено структурно-логічну модель економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства, що полягає у визначенні завдань, об'єктів, етапів, суб'єктів та інформаційних джерел для проведення такого аналізу, що стало підґрунтям для розробки комплексної методики оцінки соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Зоріна О.А. Розвиток теорії та методології економічного аналізу діяльності акціонерних товариств: [монографія] / О.А. Зоріна. – Київ: НАСОА, 2012. – 456 с. – ISBN 978-966-683-181-4 (34,87 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Зоріна О.А. Місце економічного аналізу в системі сучасних економічних наук / О.А. Зоріна // Науковий вісник. Зб. наук. праць. / Держкомстат України, Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2009. – Вип. № 4 (25). – 115 с. – С. 66-72 (0,62 друк. арк.).

3. Зоріна О.А. Необхідність аналізу фінансового стану акціонерних товариств / О.А. Зоріна, В.О. Шевчук // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький: ХУУП, 2009. – Вип. № 3 (31). – 437 с. – С. 387-394 (заг. обсяг 0,57 друк. арк., індивідуально автора 0,32 друк. арк.: здійснено опис методик аналізу фінансового стану акціонерного товариства, а також методик прогнозування банкрутства підприємства).

4. Зоріна О.А. Організація контролінгу в Україні: питання теорії та практики / О.А. Зоріна // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник Національного ун-ту “Львівська політехніка”. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, 2009. – Вип. № 647. – 651 с. – С. 350-355 (0,57 друк. арк.).

5. Зоріна О.А. Використання нейронних мереж в аналізі фінансового стану корпорацій / О.А. Зоріна // Університетські наукові записки: Наук. часопис Хмельницького ун-ту управління та права. – Хмельницький: ХУУП, 2010. – № 4 (36). – С. 323-330 (0,72 друк. арк.).

6. Зоріна О.А. Діяльність акціонерних товариств у призмі нового законодавства / О.А. Зоріна // Університетські наукові записки: Наук. часопис Хмельницького ун-ту

управління та права. – Хмельницький: ХУУП, 2010. – Вип. № 1 (33). – 328 с. – С. 73-79 (0,64 друк. арк.).

7. Зоріна О.А. Критичний аспект системних методів аналізу фінансової звітності акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – Вип. № 3 (53). – 396 с. – С. 83-86 (0,66 друк. арк.).

8. Зоріна О.А. Місце контролінгу в системі управління підприємством / О.А. Зоріна // Науковий вісник Національного університету ДПС України / Серія: Економіка, право. – Ірпінь: НУ ДПСУ, 2010. – № 2 (49). – 243 с. – С. 59-66 (0,63 друк. арк.).

9. Зоріна О.А. Новітні підходи до класифікації методів і прийомів економічного аналізу / О.А. Зоріна // Вісник Хмельницького національного університету / Серія: Економічні науки. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – № 6. – Т. 1. – С. 214-217 (0,43 друк. арк.).

10. Зоріна О.А. Основні показники аналізу фінансового стану акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Вип. № 4 (54). – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 396 с. – С. 82-88 (0,79 друк. арк.).

11. Зоріна О.А. Особливості використання комп'ютерних технологій в аналізі корпорацій / О.А. Зоріна // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: Зб. наук. праць. / Спеціальний випуск / Держкомстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – № 4. – 140 с. – С. 52-59 (0,74 друк. арк.).

12. Зоріна О.А. Особливості сучасного фінансового аналізу / О.А. Зоріна // Науковий вісник: Зб. наук. праць. / Держкомстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – Вип. № 4 (29) – 103 с. – С. 27-31 (0,40 друк. арк.).

13. Зоріна О.А. Спеціалізоване аналітичне програмне забезпечення аналізу акціонерних товариств і можливості його використання / О.А. Зоріна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – Вип. № 3 (18). – 448 с. – С. 119-126 (0,66 друк. арк.).

14. Зоріна О.А. Фінансова діагностика підприємств у площині реалій їх економічного розвитку / О.А. Зоріна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. – Харків: Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2010. – Вип. № 2 (12). – 663 с. – С. 46-53 (0,41 друк. арк.).

15. Зоріна О.А. Автоматизована система інформаційного забезпечення аналізу в умовах інтегрованого динамічного обліку / О.А. Зоріна // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: Зб. наук. праць / Держкомстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – Київ: Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. – Вип. 2 (7). – 243 с. – С. 101-113 (0,59 друк. арк.).

16. Зоріна О.А. Аналітичний погляд щодо сутності стратегічного аналізу в діяльності акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Вісник Хмельницького національного університету / Серія: Економічні науки. – Хмельницький: ХНУ, 2011. – № 5. – Т. 2. – 324 с. – С. 309-313 (0,61 друк. арк.).

17. Зоріна О.А. Використання корпоративних інформаційних систем в плануванні, обліку та аналізі акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 34. – 354 с. – с. 166-171 (0,51 друк. арк.).

18. Зоріна О.А. Генезис поняття фінансового ризику та його види / О.А. Зоріна // Науковий вісник: Зб. наук. праць / Національна академія статистики, обліку та аудиту. – Київ: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2011. – Вип. 3 (32) – 114 с. – С. 62-70 (0,73 друк. арк.).

19. Зоріна О.А. Класифікація видів економічного аналізу та її значення / О.А. Зоріна // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Збірник. – Чернігів: ЧДТУ, 2011. – № 1 (48). – 497 с. – С. 58-69 (0,57 друк. арк.).

20. Зоріна О.А. Ключові показники ранньої фінансової діагностики акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип.35. – 482 с. – С. 156-160 (0,52 друк. арк.).

21. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків / О.А. Зоріна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – Житомир: ЖДТУ, 2011. Вип. 2 (20). – 532 с. – С. 221-229 (0,69 друк. арк.).

22. Зоріна О.А. Методологічні підходи в економічному аналізі / О.А. Зоріна // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – Вип. № 1 (55). – 396 с. – С. 89-91 (0,43 друк. арк.).

23. Зоріна О.А. Організація інтегрованої системи обліку та звітності як інформаційної бази аналізу / О.А. Зоріна // Экономика Крыма: научно-практический журнал. – Симферополь, 2011. – Вип. 2 (35). – 385 с. – С. 265-269 (0,50 друк. арк.).

24. Зоріна О.А. Організація тактичного та стратегічного аналізу в умовах уніфікації обліку / О.А. Зоріна // Статистика України: Наук.-інформ. журнал. – К.: НТК статистичних досліджень, 2011. - № 3 (54). – 92 с. – С. 50-55 (0,55 друк. арк.).

25. Зоріна О.А. Проблематика трактування контролінгу / О.А. Зоріна // Статистика України: Наук.-інформ. журнал. – К.: НТК статистичних досліджень, 2011. – № 1 (52). – 110 с. – С. 40-44 (0,62 друк. арк.).

26. Зоріна О.А. Реалізація модельного інструментарію діагностики фінансового стану акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: зб. наук. праць. / Держкомстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2011.–Вип. 1 (6). – 360 с. – С. 76-85 (0,51 друк. арк.).

27. Зоріна О.А. Синергетичний підхід до організації обліку та аналізу в інтегрованій системі управління / О.А. Зоріна // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – № 2 (56). – Ч. 1. – 256 с. – С. 89-91 (0,54 друк. арк.).

28. Зоріна О.А. Сутність принципів засад економічного аналізу / О.А. Зоріна // Вісник Хмельницького національного університету / Серія: Економічні науки. – Хмельницький: ХНУ, 2011. – Вип. № 1 (171). – 238 с. – С. 217-223 (0,61 друк. арк.).

29. Зоріна О.А. Уніфікація обліку з метою проведення аналізу / О.А. Зоріна // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського: Наук. журнал. – Донецьк: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2011. – № 3/2 (51). – 276 с. – С. 42-48 (0,55 друк. арк.).

30. Зоріна О.А. Акціонерні товариства в Україні в умовах олігополістичного ринку / О.А. Зоріна // Вісник Хмельницького національного університету / Серія: Економічні науки. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – №5. –Т.3.– 224 с. – С. 133-136 (0,38 друк. арк.).

31. Зоріна О.А. Види економічного аналізу: проблеми класифікації / О.А. Зоріна // Культура народів Причорномор'я: научный журнал. – Симферополь: Межвузовский центр “Крым”, 2012. – № 238. – 203 с. – С. 40-43 (0,38 друк. арк.).

32. Зоріна О.А. Інтегровані інформаційні системи забезпечення аналізу / О.А. Зоріна // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник Національного ун-ту “Львівська політехніка”. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, 2012. – № 722. – 415 с. – С. 352-357 (0,46 друк. арк.).

33. Зоріна О.А. Методи рейтингової оцінки корпоративної соціальної відповідальності акціонерних товариств / О.А. Зоріна, І.В. Жиглей // Культура народів Причорномор'я: научный журнал. – Симферополь: Межвузовский центр “Крым”, 2012. – № 241. – 240 с. – С. 157-160 (заг. обсяг 0,47 друк. арк. друк. арк., індивідуально автора 0,3 друк. арк.: здійснено опис методів оцінки корпоративної соціальної відповідальності акціонерних товариств на основі фондових та нефондових індексів).

34. Зоріна О.А. Організаційно-методичне забезпечення економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерних товариств в частині взаємовідносин з працівниками / О.А. Зоріна, І.В. Жиглей // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – 2012. – № 4 (62). – 460 с. – С. 86-88 (заг. обсяг 0,5 друк. арк., індивідуально автора 0,35 друк. арк.: розроблено методичне забезпечення економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерних товариств в частині взаємовідносин з працівниками).

35. Зоріна О.А. Організація уніфікованої системи обліку та звітності в акціонерних товариствах як інформаційної основи економічного аналізу / О.А. Зоріна // Вісник Хмельницького національного університету / Серія: Економічні науки. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – № 6. – Т. 1 (194). – 302 с. – С. 71-77 (0,71 друк. арк.).

36. Зоріна О.А. Організація аналізу в акціонерних товариствах в умовах олігополістичного ринку / О.А. Зоріна // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: Зб. наук. праць. / Держстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. – Вип. 1 (8). – 292 с. – С. 92-102 (0,60 друк. арк.).

37. Зоріна О.А. Використання комп'ютерних технологій в аналітичній діяльності підприємств / О.А. Зоріна // Статистика України: Наук.-інформ. журнал. – К.: НТК статистичних досліджень, 2012. – № 3 (58). – 102 с. – С. 72-77 (0,41 друк. арк.).

Статті у виданнях інших країн:

38. Zorina O. Some aspects of harmonization audit in Ukraine / O. Zorina // Quantitative Methods in Finance and Accounting. – Wrocław: Publishing House of Wrocław University of Economics, 2008. – S. 129-132 (0,23 друк. арк.).

Тези та тексти виступів на конференціях:

39. Зоріна О.А. Автоматизація внутрішнього аудиту на підприємстві / О.А. Зоріна // Майбутнє – аудит: матер. та тези доповідей Міжвузівської науково-практ. конф. / (м. Кривий Ріг, 12 грудня 2006 р.) / Мін-во освіти і науки України, Криворізький техн. ун-т. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 200 с. – С. 26-27 (0,07 друк. арк.).

40. Зоріна О.А. Проблеми аналізу товарних запасів / О.А. Зоріна // Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України: матер. та тези виступів IV Міжнар. науково-практ. конф. – Том 2. / (м. Дніпропетровськ, 15-16 березня 2007 р.) / Мін-во освіти і науки України, Придніпр. держ. ак-я буд-ва та арх-ри. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2007. – 86 с. – С. 12-14 (0,17 друк. арк.).

41. Зоріна О.А. Внутрішній аудит в Україні: питання організації та управління / О.А. Зоріна // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: тези доповідей учасників VI міжнар. наук. конф., присвяченої пам'яті д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України О.С. Бородкіна / (м. Київ, 28 березня 2008 р.) / Держкомстат України, Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2008. – 139 с. – С. 61-62 (0,14 друк. арк.).

42. Зоріна О.А. Проблеми розвитку аудиту в Україні / О.А. Зоріна // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: тези доповідей уч-ків VII міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України О. С. Бородкіна / (м. Київ, 27 березня 2009 р.) / Держкомстат України, Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2009. – 248 с. – С. 125-127 (0,21 друк. арк.).

43. Зоріна О.А. Практичні основи організації та впровадження системи контролінгу на підприємствах України / О.А. Зоріна // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: тези доповідей II науково-практ. конф. / (м. Львів, 23-24 жовтня 2009 р.) / Мін-во освіти і науки України, Нац. ун-т “Львівська політехніка”. – Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2009. – 184 с. – С. 42-44 (0,17 друк. арк.).

44. Зоріна О.А. Економічний аналіз як основа планування та бюджетування на підприємстві / О.А. Зоріна // Майбутнє – аудит: матеріали Міжнародної науково-практ. конф. / (м. Кривий Ріг, 4 грудня 2009 р.) / Мін-во освіти і науки України, Криворізький техн. ун-т. – Кривий Ріг: Видавн. дім, 2009. – 400 с. – С. 97-99 (0,09 друк. арк.).

45. Зоріна О.А. Особливості сучасного фінансового аналізу / О.А. Зоріна // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: збірник тез VIII всеукр. наук. конф., присвяченій видатним вченим у галузі бух. обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н. проф. П.П. Німчинову / (м. Житомир, 24-25 лютого 2010 р.) / Мін-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. унів-т. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 139 с. – С. 83-84 (0,09 друк. арк.).

46. Зоріна О.А. Аналіз з використанням нейронних мереж: переваги та недоліки / О.А. Зоріна // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі: матер. та тези доповідей міжнар. науково-практ. конф. / (м. Тернопіль, 25-26 листопада 2010 р.) / Мін-во освіти і науки України, Тернопіл. нац. екон. унів-т. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 360 с. – С. 296-300 (0,26 друк. арк.).

47. Зоріна О.А. Автоматизація аналізу корпорацій: стан та перспективи розвитку / О.А. Зоріна // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: збірник тез ІХ Всеукр. наук. конф., присвяченій видатним вченим у галузі бух. обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н. проф. П.П. Німчинову / (м. Житомир, 23-24 лютого 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир. держ. технолог. унів-т. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 156 с. – С. 122-124 (0,11 друк. арк.).

48. Зоріна О.А. Фінансова діагностика акціонерних підприємств в системі антикризового управління / О.А. Зоріна // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: тези доповідей учасників ІХ міжнар. наук. конф., присвяченої пам'яті д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України О.С. Бородкіна. / (м. Київ, 25 березня 2011 р.) / Держстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. – 324 с. – С. 61-62 (0,22 друк. арк.).

49. Зоріна О.А. Облікове забезпечення аналізу: перспективи та напрямки реформування / О.А. Зоріна // Бухгалтерський облік та оподаткування в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку: матеріали Всеукр. науково-практ. конф. / (м. Донецьк, 28 квітня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донецький нац. техн. ун-т. – Донецьк: ДонНТУ, 2011 – 142 с. – С. 24-26 (0,14 друк. арк.).

50. Зоріна О.А. Рання фінансова діагностика акціонерних товариств: ключові показники / О.А. Зоріна // Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю у контексті сучасних концепцій управління: матеріали VI Міжнар. науково-практ. конф. / (м. Львів, 28-29 квітня 2011 р.) / Центр. спілка спож. тов-в України, Львів. комерц. ак-я. – Львів: ЛКА, 2011 – 584 с. – С. 187-190 (0,26 друк. арк.).

51. Зоріна О.А. Проблеми раціоналізації системи обліку з метою проведення аналізу / О.А. Зоріна // Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. / (м. Донецьк, 12-13 травня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донецький нац. унів-т економіки і торг. ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011 – 414 с. – С. 215-217 (0,21 друк. арк.).

52. Зоріна О.А. Інтегрована система обліку з метою аналізу діяльності підприємства: проблеми організації / О.А. Зоріна // Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління: мат-ли I Міжнар. наук.-практ. конф. / (м. Судак, 19-21 травня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Таврій. нац. унів-т ім. В. Вернадського. – Сімферополь: ВД "АРІАЛ", 2011. – 286 с. – С. 256-259 (0,14 друк. арк.).

53. Зоріна О.А. Акціонерні товариства в умовах кризи: необхідність аналізу фінансового стану та фінансове прогнозування / О.А. Зоріна // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: мат-ли XVI Міжнар. науково-практ. конф. / (м. Луцьк, 24-25 травня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. унів-т ім. Л. Українки. – Луцьк: Волинська мистецька агенція «Терен», 2011 – 348 с. – С.316-317 (0,10 друк. арк.).

54. Зоріна О.А. Стратегічний аналіз в діяльності акціонерних товариств: розкриття сутності та напрями розвитку / О.А. Зоріна // Еколого-соціальні орієнтири бухгалтерського обліку, контролю, економічного аналізу: цивілізаційні виклики: тези виступів X ювіл. міжнар. наук. конф. / (м. Житомир, 13-15 жовтня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир. держ. технолог. унів-т. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 200 с. – С. 135-136 (0,16 друк. арк.).

55. Зоріна О.А. Автоматизована система інформаційного забезпечення аналізу в умовах інтегрованого динамічного обліку / О.А. Зоріна // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: мат-ли V Міжнар. науково-практ. конф. / (м. Мукачєво, 13-14 жовтня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Мукачєв. держ. унів-т. – Мукачєво: МДУ, 2011. – 124 с. – С. 36-38 (0,14 друк. арк.).

56. Зоріна О.А. Вплив уніфікації обліку на організацію тактичного та стратегічного аналізу / О.А. Зоріна // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: тези доповідей учасників X міжнар. наук. конф., присвяченої пам'яті д.е.н., проф., Заслуж. діяча науки і техніки України О.С. Бородкіна. / (м. Київ, 30 березня 2012 р.) / Держстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. – 340 с. – С. 207-209 (0,16 друк. арк.).

57. Зоріна О.А. Інформаційні системи забезпечення аналізу: інтеграція та автоматизація / О.А. Зоріна // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: тези доповідей науково-практ. конф. / (м. Львів, 26-28 квітня 2012 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. – 408 с. – С. 103-105 (0,15 друк. арк.).

58. Зоріна О.А. Організація автоматизованої системи інформаційного забезпечення аналізу / О.А. Зоріна // Оновлення парадигми суспільного розвитку в XXI столітті: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь-Феодосія, 11-15 вересня 2012 р.) / Крим. Інститут бізнесу Ун-ту ек-ки та упр-ня. – Сімферополь: КІБ УЕУ, 2012. – 144 с. – С. 110-113 (0,23 друк. арк.).

Інші публікації:

59. Зоріна О.А. Роль інформаційних систем в організації економічного аналізу та аудиту / О.А. Зоріна // Аудит в Україні: ідентифікація та парадигма розвитку: Зб. наук. праць. / Держкомстат України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – Вип.1 (4) – 66 с. – С. 15-18 (0,14 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Зоріна О.А. Економічний аналіз діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2013 р.

Дисертаційна робота спрямована на вирішення наукової проблеми формування та реалізації концептуального підходу до економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії. Розроблено концептуальний підхід до реформування економічного аналізу діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії. Виділено організаційні вимоги до системи економічного аналізу та надано характеристику напрямів розвитку економічного аналізу в розрізі теорії олігополії.

Удосконалено теоретичні засади економічного аналізу шляхом виявлення його особливостей, що стають провідними в умовах олігополії; зміни трактування основних категорій, принципів, методологічних підходів до його здійснення; систематизації класифікації методів, способів та прийомів.

Розроблено відповідні заходи з організації економічного аналізу діяльності акціонерних товариств у частині створення інтегрованої системи управління з врахуванням концепції синергетичного підходу, інтегрування аналітичних функцій у систему контролінгу та адаптації нейромережових технологій у корпоративну інформаційну систему економічного аналізу.

Запропоновано комплексне аналітичне забезпечення системи ризик-менеджменту. Розроблено структурно-логічну модель економічного аналізу соціально відповідальної діяльності акціонерного товариства.

Ключові слова: економічний аналіз, акціонерні товариства, олігополія, теорія економічного аналізу, методологія економічного аналізу, методологічні підходи, контролінг, комп'ютеризація економічного аналізу, ризики, соціально відповідальна діяльність.

АННОТАЦИЯ

Зорина Е.А. Экономический анализ деятельности акционерных обществ в контексте современной теории олигополии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет Министерства науки и образования Украины, Житомир, 2013 р.

В диссертации изложено теоретическое обобщение и предложено решение научной проблемы формирования и реализации концептуального подхода к экономическому анализу деятельности акционерных обществ в контексте современной теории олигополии.

Объектом исследования является система экономического анализа деятельности акционерных обществ.

Предметом исследования являются теоретические, методологические и организационные основы экономического анализа деятельности акционерных обществ в контексте современной теории олигополии.

Разработан концептуальный подход к реформированию экономического анализа деятельности акционерных обществ в контексте современной теории олигополии, обеспечивающий научное обоснование возможности расширения предметной области, методологии и организации экономического анализа на основе общенаучных методологических принципов для формирования информационной базы нового качественного уровня, адекватной вызовам как внутренней среды (потребности современной системы управления), так и внешней (условия конкуренции на рынке).

Дополнен комплекс критериев эффективности экономического анализа деятельности акционерных обществ, что позволило обеспечить реализацию закона необходимого разнообразия в контексте реализации запросов, сформированных разными условиями конкуренции.

Определены направления развития экономического анализа в разрезе теории олигополии, связанные с расширением аналитических направлений, групп аналитических показателей, усложнением задач на основе учета альтернативных возможностей достижения заданных уровней аналитических показателей, созданием системы корректировки аналитических выводов на основе информации о состоянии рынка как внешнего фактора и исследованием сложных зависимостей между показателями и факторами. Выявлены приоритетные в условиях рынков олигополии особенности экономического анализа. Предложена новая трактовка основных категорий экономического анализа (в частности, предмета, объекта, задач и методов экономического анализа).

Усовершенствованы теоретические основы экономического анализа через дополнение методологических подходов к его осуществлению, в частности, информационным, процессным, функциональным, интеграционным и синергетическим. Систематизирована классификация методов, способов и приемов экономического анализа путем обоснования и дополнения существующих классификационных признаков для обоснования необходимости трансформации системы экономического анализа.

Дополнены этические принципы экономического анализа принципами честности, независимости и ответственности, соблюдение которых формирует профессиональное поведение специалиста-аналитика и доверие к результатам его работы. Предложен Проект стандарта квалификации специалиста-аналитика по экономической деятельности.

Предложены организационные положения создания интегрированной системы управления с учетом концепции синергетического подхода к построению подсистем бухгалтерского учета, экономического анализа, планирования и контроля, что обобщено в Методических рекомендациях по организации унифицированного учета и отчетности в акционерных обществах как информационной базы анализа и Положении про аналитическую работу на акционерном обществе. Предложены пути интеграции аналитических функций в систему контроллинга с целью повышения эффективности системы управления такими субъектами хозяйствования и процесс

адаптации нейросетевых технологий в корпоративную информационную систему экономического анализа деятельности акционерных обществ.

Разработано комплексное аналитическое обеспечение системы риск-менеджмента, организационное (внутренняя нормативная регламентация, определение субъектов), информационное обеспечение (систематизация источников информации) и система отчетности (разработка внутреннего и внешнего отчета по анализу рисков) экономического анализа рисков. Приведено методическое обеспечение экономического анализа рисков акционерных обществ через комплексные методы рейтинговой оценки рисков, которая осуществляется на основании данных финансовой отчетности. Предложены Концепция риск-менеджмента акционерного общества, Положение по экономическому анализу рисков, Методические рекомендации по анализу и оценке финансового состояния акционерных обществ.

Предложена структурно-логическая модель экономического анализа социально ответственной деятельности акционерного общества, включающая задачи, объекты, этапы, субъектов и информационные источники для проведения такого анализа, разработку комплексной методики, позволяющую инструментарием экономического анализа оценить взаимное влияние различных групп заинтересованных лиц и предприятия, эффективность реализации отдельных социально ответственных мероприятий и социально ответственной деятельности в целом, обеспечивает предприятие информацией для стратегического управления, а группы заинтересованных лиц – информацией для принятия решения о стратегии и тактике дальнейших взаимоотношений с предприятием.

Полученные в диссертации результаты могут быть использованы для усовершенствования системы экономического анализа деятельности акционерных обществ в контексте современной теории олигополии с целью удовлетворения интересов разных групп заинтересованных лиц.

Ключевые слова: экономический анализ, акционерные общества, олигополия, теория экономического анализа, методология экономического анализа, методологические подходы, контроллинг, компьютеризация экономического анализа, риски, социально ответственная деятельность.

ANNOTATION

Zorina O.A. Economic analysis of business performance in joint-stock companies in the context of modern oligopoly theory. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (by the types of economic activity). – Zhytomyr State Technological University of Ministry of Education and Science of Ukraine Zhytomyr, 2013.

The thesis is directed at solving a scientific problem of development and implementation of a conceptual approach to the economic analysis of performance in joint-stock companies in the context of modern oligopoly theory. A conceptual approach to the reforming of economic analysis of business activity in joint-stock companies in the context of modern oligopoly theory has been developed.

Organizational requirements to the economic analysis have been outlined as well as the description of directions of economic analysis in the context of oligopoly theory has been presented.

Theoretical bases of economic analysis have been improved by identifying its specific peculiarities that are becoming the leading ones under conditions of oligopoly; by changing the interpretation of the main categories, principles, methodological approaches to its implementation; by classifying methods, tools and techniques.

Appropriate measures on economic analysis of business activity in joint-stock companies have been worked out and deal with the creation of the integrated management system taking into consideration the concept of synergetic approach, integration of analytical functions into the controlling system and adaption of neural network technologies into the corporate information system of economic analysis.

Complex analytical support of risk-management system has been suggested. A structurally-logical model of economic analysis of socially responsible activities of joint-stock companies has been worked out.

Keywords: economic analysis, joint stock companies, oligopoly, theory of economic analysis, methodology of economic analysis , methodological approaches, controlling, computerization of economic analysis, risks, socially responsible activities.

Підписано до друку 11.03.2013 р. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим.

Замовлення № 12

ФОП Кузьмін Дн.Л.

Свідоцтво про державну реєстрацію № 454561 від 16.10.2007 р.

10030, м. Житомир, вул. Київська, 47, кв. 13